

Kassai István

Zeneszerző Széchényiek

Szinte alig ismert, hogy a Széchényieknek bensőséges kapcsolata volt a zenével. Az európai arisztokrata családok életéhez hozzátartozott a zene, alapvető követelmény volt a zenei ismeretek legalább alapfokú megszerzése, hiszen ez az általános műveltség része volt. Az újkor klasszikus értelemben vett zenei élete a királyi, az arisztokrata, valamint a főpapi rezidenciákon virágzott és teljessé vált ki. A magyarországi udvartartások közül az Esterházyaké Európa-szerte ismert volt Joseph Haydn révén, aki II. Miklós alkalmazásában állt, Esterházy Pál *Harmonia caelestis* gyűjteménye pedig a magyar zenetörténet értékes darabja. Battyhány József érsek főpapi rezidenciájának fényét Anton Zimmermann zeneszerző és karmester, a váradi püspök Patachich Ádámét Michael Haydn, majd Carl Ditters von Dittersdorf, az Erdődy grófokét Ignaz Pleyel emelte.

A Széchényiek zenei életéről a legutóbbi időig csak igen hiányos ismereteink voltak. Az 1965-ös *Zenei lexikon* csupán két Széchényit említ, Imrét és Ödönt (az 1980-as évekbeli már őket sem). Széchényi István ükunokaöccsének, Széchényi Kálmánnak a közelmúltban megjelent könyve¹ tárta fel a család 28 tagjának zenei kapcsolatait a 18. század végétől napjainkig. Jelen írásban annak a tizenegy családtagnak a műveit ismertetem e könyv alapján, akik zeneszerzéssel is foglalkoztak. A kötet rengeteg hivatkozást tartalmaz, ezek közlésétől eltekintek.

A Széchényi család zenével kapcsolatos, elsőként dokumentált tevékenysége Széchényi György (+1695) hercegprímás nevéhez fűződik, aki 1684-ben, még kalocsai érsekként *Cassa musicorum* néven alapítványt hozott létre, amely mintegy 150 évig lehetővé tette a győri, soproni és szombathelyi egyházi együttesek javadalmazását.

A Széchényi család zenei tehetségekben, művészetpártolóknak leggazdagabb ága a Nemzeti Könyvtár megalapítójától, **Széchényi Ferenc**től (1754–1820) ered. Élete, munkássága közismert, kapcsolata a zenével viszont alig. Zenetanára Joseph Bengraf bajor zeneszerző volt, aki 1784-től *regens chori* volt Pesten. Magyar stílusú táncdarabjai a verbunkos legelső nyomtatott emlékei közé tartoznak. Széchényi Ferenc kőszegi tartózkodása idején zenekart tartott fenn, Kiscenken foglalkoztatott zenekarának karmestere a fiatal Franz Anton Hoffmeister, a későbbi német zeneműkiadó-alapító volt, aki neki ajánlotta op. 11-es *Hat vonósnégyes*ét. Ugyanott rövid ideig Luigi Tomasini, a hírneves hegedűs is alkalmazásban állt, esterházyai tartózkodása után. Maximilian Stadler abbé (Haydn és Mozart ismeretségi köréből) Széchényinek ajánlotta az 50. *zsoltár* általa komponált megzenésítését. Széchényi Ferenc szerzeményeiről csak híradások maradtak fenn. Róla szóló könyvében Fraknoi Vilmos arról

¹ Kálmán Széchényi – Roswitha Széchényi-Marko, *In eine bessere Welt entrückt. Die Grafen Széchényi von Sárvár-Felsővidék und die holde Kunst. 250 Jahre Musikgeschichte*, Seubert Verlag, Marktoberdorf, 2018.

ír, hogy dalai széles körben elterjedtek, és gyakran énekelték is azokat. Egyik levelében pedig Pálóczy Horváth Ádám arról számolt be, hogy egy farsangi ünnepségen két énekesnő egy általa komponált áriát énekelt.

Ferencnek öt gyermeke érte meg a felnőttkort, akik közül egyedül Pálnak nem volt különösebb kötődése a zenéhez (leszármazottainak viszont igen).

Széchenyi István (1791–1860), Ferenc legkisebb gyermeke, a „legnagyobb magyar” nem szerzett zenét, de jól játszott csákányon, ami egy magyar népi hangszerből fejlődött, asz hangolású, lágy tónusú egyenesfuvola (botfuvola). Magyar eredetét bizonyítja német neve is: Csakan. Döblingbe is magával vitte kedves hangszerét, és órákat töltött azzal, hogy rögtönzött rajta. Csákányon játszani Ernest Krähmer tanította meg, aki *Variations brillantes* című, csákányra írt művét (op. 18) a „legelőkelőbb magyar lovagnak” szóló címmel ajánlotta Széchenyi Istvánnak 1828-ban. A téma Rossini *Ermione* operájából az „Ah! Come nascondere la fiamma vorace” szövegkezdetű cavatina, amelyet később a *La donna del lago* című operába is beillesztett: Rossini ugyanis Széchenyi kedvenc zeneszerzője volt. Ernest Krähmer (1795–1837) drezdai születésű muzsikus, aki mind a négy klasszikus fafúvós hangszeren játszott, 1822-ben Bécsbe házasodott. Intenzíven foglalkozott a csákánnyal, amelyre számos művet komponált. A virtuóz előadó és propagátor korai halálával a csákány divatja is elenyészett. Említett, főúri növendékének ajánlott variációit még 1825-ben, Karolina Augusztia császárné magyar királynővé koronázásakor játszotta el Pozsonyban. Az uralkodópár azonkívül többször is fölkererte Krähmert, hogy lépjen föl az udvari színpadon. Széchenyi Istvánnak számos további zeneművet ajánlottak, halálára gyászenék sokasága keletkezett, legismertebb közülük Mosonyi Mihály szimfonikus költeménye. De alakját Liszt Ferenc is megörökítette saját zenei panteonjában, *Magyar történelmi arcképek* című kései sorozatában. Liszt a család több tagjával is baráti kapcsolatot ápolt, köztük Széchenyi Istvánnal, akinek naplója többfajta, fontos bejegyzést tartalmaz a művészre vonatkozóan. 1838 óta ismerték – és kölcsönösen nagyra becsülték – egymást, Liszt több ízben is vendégeskedett Széchenyi István családjánál Pozsonyban és Pesten.

Ferenc harmadik gyermeke, **Széchényi Zsófia** (1788–1865), Zichy Ferdinánd (1783–1862) felesége szép hangú énekes volt, vallásos témájú dalokat szerzett bátyja, Lajos verseire, amelyek elvesztek.

Széchényi Franciska (1783–1861), Ferenc idősebb leánya az egyik első magyar zeneszerzőnő volt. Batthyány Miklóshoz ment feleségül. Egyetlen gyermeke korán meghalt. Amint édesapja, úgy ő is Hofbauer Szent Kelemen (Bécs apostola) körének egyik motorja volt, felvette a vincés harmadrendet, és ezt a szellemiséget a gyakorlatban is megélte. Férje halála után a pinkafői birtokot példásan gondozta, gyümölcsösöket, halastavakat telepített, gyárakat alapított. Árvaházat, iskolát, kolostort létesített, ahol vezette a kórust, énekelt és orgonált. Kitűnően zongorázott, nyilvánosan is fellépett, és akvarelleket is festett. Élete alkonyán örökfogadalmat tett, életet a betegek és öregek gondozásának szentelte.

Művei:

Zongorára

6 *Ländler*. Kézirat [jelölése a továbbiakban: MS]

Dalok

Ave Maria. MS

Das geistliche Magd. (Anton Passy) in: *Orgeltöne*. 3te Heft.

Das Lied von kleinen Anna. MS (Friedrich Ritter)

Es war der Abend. MS basszushangra zongorakísérettel

Loblied des heiligen Franz von Assisi. MS

Vallásos dalok Anton Passy verseire. Elvesztek.

Vallásos dalok Franz Joseph Weinzierl verseire. Feltételezett művek.

Duettek

Az emlény. MS (La pensée, fordította Mátray Gábor)

Gottseliger Spruch (Zacharias Werner) in: *Orgeltöne*.

Rokonszenu. MS (Plaisir d'aimer, fordította Mátray Gábor)

Kórusművek orgonakísérettel

14 *religiöse Chöre*. MS

Misék, miserészek

Deutsche Messe. MS (SATB, vonósok, 2 kürt, orgona)

Latin mise. Elveszett, csak a címlapja ismert.

Graduale. Elveszett.

Offertorium. MS

Utolsó műve, „*Die Mutter des Maccabeus*” (Adolf Frankenburg) elveszett, nem tudjuk a műfaját.

Széchenyi Lajos, Ferenc elsőszülöttje (1781–1855) jelentős életpályát futott be. Jogászként a pesti táblánál szolgált, Kőszegen császári megbízott, majd Budán kamarás volt. Részt vett a győri csatában saját századával, meg is sebesült. Bécsben udvari titkos tanácsos, 1824–1849 közt Zsófia főhercegnő főudvarmestere, aki Ferenc József és Miksa, a későbbi két császár édesanyja volt. 1849-ben elvesztette pozícióját, mivel Dénes nevű fia a honvédekkel harcolt. Visszavonult birtokára, amelyet haláláig igazgatott. Sokoldalú, művelt férfi volt, amellel hogy könyvet írt a vadászfogról, német és francia nyelven verselt is (kettőt közülük Schubert is megzenésített: *Die abgeblühte Linde*,² *Der Flug der Zeit*). Magyar költeményeket ültetett át németre és megfordítva, jól zongorázott és énekelt. Szerzeményei közt találunk zongoraműveket, dalokat, kamaraműveket és zenekari darabokat, nagy részük sajnos elveszett. Magyar stílusú művei a korai verbunkos-irodalom értékes darabjai. Haydnnal, az ifjú Liszttel és Schuberttel is kapcsolatban állt, utóbbi neki ajánlotta híres

² A dal stílusvilága részben magyaros.

A *halál és a leányka* című dalát. Benedikt Randhartinger – Schubert barátja, maga is jelentős zeneszerző – hét évig volt Lajos magántitkára. Mátray Gábor (1797–1875), aki később a Széchényi család nevelője, majd a Nemzeti Múzeum könyvtárának őre lett, neki ajánlotta 15 éves korában írt *Czernyi György* című daljátékát, amelyet mint az első magyar operák egyikét tart számon a zenetörténet.

Művei:

Zongorára

Czigeinerisch. MS cca. 1800
3 magyar tántzok. MS ante 1805
Deutscher mit Coda. MS cca. 1800
10 Ländler und 1 Mazurka. MS 1812
Keringők. Ante 1810. Elvesztek.

Dalok

Die Rose und die Liebe. MS (Széchényi Lajos)
Gebet, Ergebung, Seelenmesse (szintén saját verseire). Elvesztek.
Das Grab. MS (Johann Gaudenz von Salis-Seewis)
Der Vergnügsame. MS (Johann Nikolaus Götz)
Die Bitte. MS (ism)
Ich denke dein. MS (Friedrich von Mathisson)
Der Käfig, MS (Georg Friedrich Treitschke)
Lebenspflichten ((Heinrich Christoph Ludwig Hölty)
Humoros dalok. 1847 előtt. Elvesztek.
Templomi énekek. Elvesztek.³

Kamarazene

Induló fúvós oktettre. MS (2 Ob, 2 Kl, 2 Cor, 2 Fg)

Zenekari művek

6 Ländler. MS (Picc, 2Ob, 2Cl, 2Cor, 2Clarino, 2Fg, Timp, 3Vl, Cb)
14 Ländler. MS (2Fl, 2Cl, 2Cor, Fg, 3Vl, Cb vagy Kfg)

Széchényi Imre (1825–1898) – aki Lajos második házasságából született – volt a család legtehetségesebb zeneszerzője. Húszéves korától diplomáciai szolgálatban állt Rómában, majd Stockholmban, Berlinben, Szentpétervárot és Nápolyban, ahol megélte Garibaldi seregeinek ostromát és a kapitulációt,⁴ végül ismét Rómában. 1864-ben nem fogadta el a szentpétervári és a koppenhágai akkreditációt, visszavonult birtokára, és a helyi politikában vállalt szerepet. 1879-ben, III. Napóleon veresége után ismét aktivizálták, berlini nagy-

³ Négy évvel Lajos halála után felesége kérte kisebbik fiát, Dénest, hogy gyűjtse össze édesapja templomi énekeit, mert azokat Randhartinger ki szeretné adni. Nem tudjuk, hogy Randhartingernek valaha birtokában volt-e ez a gyűjtemény, de Széchényi Lajostól eddig nem ismerünk korabeli kiadott kottát.

⁴ Sissy testvére, a 19 éves Mária Zsófia királyné vezette hősiezen az ellenállást.

Franz Schubert dalai Széchenyi Lajos verseire
és a neki ajánlott dal:
A halál és a lányka – címlap

követ lett, ahol a birodalom részéről ő írta alá a Három császár szövetségét, amely hosszú időre meghatározta az európai egyensúlyt. A Kongó-konferenciát lezáró berlini egyezményt is ő szignálta. Bismarck (a „Vasancellár”) barátja volt. II. Vilmos császár 1893. szeptember 10-én meglátogatta Imrét családi birtokán, Horpácson. Szenvedélye a zene volt, kitűnően zongorázott és sokat komponált. A látogatás szerint magát műkedvelő zeneszerzőnek értékelte, és nem törekedett művei kinyomtatására, így éppen azok a darabjai veszttek el, amelyek zeneszerzői szempontból a legérdekesebbek lennének számunkra, például két vonósnégyese. Széchenyi Kálmán összeállította a műjegyzéket, amelyben már több mint száz darab

szerepel, túlnyomórészt tánczene, amely viszont minden szempontból kiemelkedik a kor átlagterméséből. Színes, ötletes karakterdarabok, amelyek a mélységet és a sötét árnyalatokat sem nélkülözik; ez utóbbi a bécsi mintájú táncmuzsikának nem éppen sajátja. Szentpétervári diplomáciai szolgálata alatt (1854–60) jelent meg a legtöbb zongorára írt táncdarabja, amelyek közül tizennyolcat meg is hangszerelt. Ifjabb Johann Strauss – akivel itt kötött életre szóló barátságot – szívesen tűzte műsorra saját zenekarával ezeket a darabokat, amelyek nagyobb részét a mainzi Schott Kiadó nyomtatásban is megjelentette. Különösen értékesek számunkra ezek a művek, mert mintegy két évtizeddel korábbiak, mint a közismert magyar operettiskola mestereinek azonos stílusú darabjai. Széchenyi Imre zeneszerzői életművének ma ismert legjelentősebb műfaja a dal. Alapvetően lírai alkata itt bontakozhatott ki a legszeretreméltóbb formában: a kor dalirodalmának valódi gyöngyszemei kerültek ki a keze alól. Zongoristaként rendszeresen fellépett nyilvánosan, nagy sikerrel. A Széchenyi családdal baráti kapcsolatban levő Liszt Ferenc kétszer is ellátogatott Imre birtokára, Horpácra, ahol a zenetörténeti kutatások szerint összesen 72 napot töltött, muzsikált a családtagokkal, és komponált itt egy melodramát is Jókai Mór szövegére (*Holt költő szerelme*). Széchenyi Imre egyik négykezes darabját, a *Bevezetés és magyar induló* címűt Liszt átírta zongorára, két kézre és négy kézre is.

Művei:

Zongorára két kézre

Polkák

- Bliktri Polka*. Schott 1856
- Caprice Polka*. Leibrock 1858
- Datscha Polka*. Leibrock 1856
- Edelweiss Polka*. Haslinger 1854
- Erwartungspolka*. Leibrock 1858
- Felicetta Polka*. Schott 1857
- Georgien Polka*. Schott 1853
- Herbst Polka*. Leibrock 1858
- Hetz Polka*. Leibrock 1858
- Leopoldinen Polka*. Leibrock 1852
- Nymphen Polka*. Haslinger (1854?)
- Polka Hongroise*. Leibrock 1858
- Pretschistinka Polka* op. 27. Leibrock 1856
- Schnee Polka*. Schott 1854
- Tommy Polka*. Schott 1852
- Une polka prétentieuse* op. 20. Schott 1857
- Velloni Polka*. Schott 1854
- Wiesbaden Polka*. Schott 1853
- Zither Polka*. Leibrock 1854

Mazurkák

- Le Marguerite Mazurka*. Schott 1854
- La Tulipe Mazurka*. Schott 1855

Polka-mazurkák

- La Brigantine Polka-Mazurka*. Leibrock 1856
- Les Vagues Polka-Mazurka*. Schott 1854
- L'Éventail Polka-Mazurka* op. 21. Schott 1857
- Polka-Mazurka* op. 9. Leibrock 1853
- Polka-Mazurka Fantasie* op. 25. Leibrock 1857
- Valdine* op. 16. Leibrock 1856

Galopp

- Palais Galopp*. André 1853

Keringők

- Le Châteua de Celles*. Schott 1854
- Wintermärchen Walzer*. op. 28. Leibrock 1858

Csárdás

- Csárdás Hongrois pour le piano*. Leibrock 1858

Indulók

- Bevezetés és magyar induló*. (Liszt Ferenc átírata) 1873 – Rózsavölgyi 1878
- Ungarischer Marsch*. Bachó István átírata a *Lovasjáték* c. kiadványban. Rózsavölgyi 1902. A négykezes darab rövidített formája, szerintem ez a posztumusz átírat nem Széchenyi Imre munkája.
- Ungarischer Festmarsch*. Joseph Weiß átdolgozása (?). Elhangzott Berlinben 1891 áprilisában. Ismeretlen mű.

Zongorára négy kézre

Keringők

Drei Walzer für das Pianoforte zu vier Händen. Paez 1889

- a. C-dúr;
- b. F-dúr;
- c. G-dúr.

Geburtstag Walzer. MS 1888

Unser letzter Walzer in Sommer. 1894 MS

Walzer Suite. (elveszett)

Walzer vierhändig I. Elveszett.

Walzer vierhändig II. MS ante 1873

Indulók

Bevezetés és magyar induló. (Liszt Ferenc átírata, Gobbi Henrik négykezes átdolgozásában, feltételezésem szerint Liszt által javítva) Rózsavölgyi 1878
Ungarischer Marsch vierhändig. MS. A *Lovasjáték* kiadványban megjelent darab eredeti, négykezes változata.

Ungarischer Marsch für Pianoforte zu vier Händen. MS ante 1873. Liszt átíratainak alapja

Egyéb zongoradarabok négy kézre

An Mariette. MS 1874 (szimfóniatétel zongorakivonatának tűnik, Mihailovich Ödön stílusával rokon)

Drei Stücke für Pianoforte zu vier Händen. Paez 1889

- a. *Ungarischer Marsch*
- b. *Ungarischer Fantasie*
- c. *Ungarischer Tanz.* (Csárdás)

Művek zongorára nyolc kézre. 1876 Elvesztek.

Serenade für Klavier zu vier Händen. MS. A *Serenade für Violine, Violoncello und Pianoforte* című darab négykezes kivonata, lásd a kamaraműveknél.

Dalok zongorakísérettel*Acht Lieder.* MS

- a. *Seit ich ihn gesehen* (aus *Frauenliebe und Leben*) (Adalbert Chamisso)
- b. *Nachtgruss* (Franz Theodor Kugler)
- c. *Wehmut* ((Joseph von Eichendorff)
- d. *Komm, o Nacht* ((Julius Sturm)
- e. *Vorbei* (Joseph von Eichendorff)
- f. *Schilflied* (Nikolaus Lenau)
- g. *Der schwere Abend* (Nikolaus Lenau)
- h. *Das Mädchens Frage* (Robert Eduard Prutz)

Der träumende See (Julius Mosen). MS

Bölcsődal (Eöry Béla). Walzel 1845

Drei Lieder. MS

- a. *Erster Schnee, erstes Weh!* (Moritz Hartmann);
- b. *Das Blatt im Buche* (Anastasius Grün = Anton Alexander Graf von Auersperg);
- c. *Je ne veux pas (Quand tu me parles du gloire)* (Victor Hugo).

- Der Gefangene* (Christian Friedrich Daniel Schubart). MS post 1849
Die Lerchen (Ludwig Uhland). MS
Il ritrovo in mare (ism). Mechetti 1845
Ja, Winter war's (ism). Paez 1889
Là bas (Victor Cherbuliez). Apollo 1872
Liebesglück (ism). MS
O komm' in mein Schifflin (August Kopisch). MS
Sechs Lieder. Breitkopf 1892
- Das Mädchens Frage* (Robert Eduard Prutz). vö. *Acht Lieder* no. 8
 - Sprache der Liebe* (Kitzer)
 - Wehmut* (Joseph von Eichendorff). vö. *Acht Lieder* no. 3.
 - O du, vor dem die Stürme schweigen* (Emanuel Geibel)
 - Heitere Liebe* (Széchényi Imre). dalkeringó
 - Die drei Zigeuner* (Nikolaus Lenau).
- Six Romances*. Kugler 1865
- La cendrillon* (Étienne)
 - Si j'étais petit oiseau* (Pierre Jean de Béranger)
 - Aubade* (Vladimir Sollogub)
 - S'il avait su!* (Marcelin Desbordes Valmore)
 - Maudit printemps* (Pierre Jean de Béranger)
 - À une femme* (Si j'étais roi) (Victor Hugo)
- Waldeinsamkeit* (Wolfgang Müller von Königswinter). Paez 1889

Dalok két hangszer kíséretével, duettek

- Dalok cselló- és zongorakísérettel. 1886, elvesztek.
Le rosier (de Leyre). MS dal csákány- és zongorakísérettel
Es fällt ein Stern herunter. MS (Heinrich Heine), duett

Kamarazene

- Andantino für Violoncello und Fortepiano*. töredék 1869
Berceuse für Violoncello und Pianoforte. Paez 1887
Duette für Cello und Horn. Elvesztek. 1877
Serenade für Violine, Violoncello und Pianoforte. Elveszett. Négykezes zongorakivonatban, lásd feljebb.
Vonósnégyes no. 1. Elveszett. 1871
Vonósnégyes no. 2. Elveszett. 1871
Walzerzyklus zu vier Händen mit obligaten Flöten und Streichquartettenbegleitung. Elveszett. 1870
Walzer für Flöte mit Klavierbegleitung. Elveszett. 1877

Zenekari művek

- Air*. Elveszett. 1879
Csárdás MS (a zongoramű hangszerelése)
Drei Tänze. Schott 1853 (szólamanyag)
- Leopoldinen Polka*
 - Tommy Polka*
 - Polka Mazurka*

Drei Tänze. Schott 1854 (szólamanyag)

- a. *Zither Polka*
- b. *Veloni Polka*
- c. *La Marguerite Mazurka*

Drei Tänze. Schott 1855 (szólamanyag)

- a. *Die Tulipe Mazurka*
- b. *Schnee Polka*
- c. *Die Wellen Polka-Mazurka*

Drei Tänze. Schott 1856 (szólamanyag)

- a. *Bliktri Polka*
- b. *Datscha Polka*
- c. *Waldine Polka-Mazurka*

Drei Tänze. Schott 1857 (szólamanyag)

- a. *Polka prétentieuse*
- b. *Felicetta Polka*
- c. *L'Éventail Polka-Mazurka*

Drei Tänze. MS csak partitúra

- a. *Pretschistinka Polka.* 1856
- b. *Polka Hongroise.* 1857
- c. *Polka-Mazurka Fantasie.* 1859

Grösseres Opus mit Orchesterbegleitung. Elveszett. 1867

Marche hongroise. Elveszett. 1872

Reishymne für Singstimme und verschiedene Instrumente. Elveszett. 1863

Walzer mit Orchesterbegleitung. Elveszett. 1876

Walzer mit Orchesterbegleitung (mehrere). Elveszett. 1878

Walzer Suite. Elveszett. 1886

Széchényi Felícia, szül. Szentgyörgyi Horváth Félicie (1838–1920) Ferenc unokájának, Gábornak (1828–1921) a felesége volt. Leánya csak 35 éves korában, házasságkötése után 14 évvel született meg, valószínűleg ekkor keletkezett négy szellemes, zongorára írt, ránk maradt táncdarabja:

Herzblatt Polka-Mazur Op. 1. Eberle, Wien

7 Uhr früh Polka schnell Op. 3. Eberle, Wien

Dorette Polka française Op. 4. Eberle, Wien

Immer lustig Polka française. Aichwalder Wien 1914.

Széchényi Ödön (1839–1922), István ifjabbik fia sokoldalú közéleti tevékenységet folytatott. Londoni tanulmányai után megalapította – harmadikként Európában – a pesti hivatásos tűzoltóságot, majd Erkelrel a Pesti Sakk-kört. Részt vett a magyarországi hajósélet fellendítésében, többek közt 1867-ben az erre a célra kifejlesztett folyami járművén Pestről Párizsba hajózott, ahol a Világkiállításon aranyérmert nyert, ennek emlékéét őrzi a *Hableány polka*. Ferenc József kívánságára Abdul Aziz szultán uralkodása alatt Isztambulban is megszervezte a hivatásos tűzoltóságot, a katonai egység vezetőjeként pedig megkapta a pasa rangot. Több kitűnő táncdarabot komponált zongorára, egy dala is fennmaradt. Tűzoltózenekarra írt művei sajnos elvesztek. *Ez az élet gyöngyélet* csárdásá-

nak stílusa és minősége alapján feltételezem, hogy zeneszerzés-leckéket vett Mosonyi Mihálytól, aki a magyar műzenei stílus megújításának vezéregyénisége volt abban az időben.

Művei:

Zongorára

Ez az élet gyöngyélet – csilli csárdás. Rózsavölgyi 1860

Hajós egyleti polka. Rózsavölgyi 1866

Hableány polka. Rózsavölgyi 1867

Marien Polka. MS

Pull-on Galopp. Rózsavölgyi 1868

Viszon[t]látási örömhangok. *Keringő* (Felsővidéki Ödön álnéven). Rózsavölgyi 1863

Regatta négyes. Rózsavölgyi 1867

Dal

Canzone Barcarola (Conte Nigra). MS

Széchényi Andor (1865–1907), Ödön fia a család fenegyereke, forróvérű fiatalember volt. Egy katasztrofálisan sikerült házasságot, négy pisztoly- és hét kardpárbajt élt túl, érettebb fejjel azonban részt vállalt egy párbajellenes mozgalomban, és nem nősült másodszor. Világutazóként írta tudósításait, amelyek nyomtatásban is megjelentek az Osztrák Földrajzi Társaság közleményeiben. Kísérletezett a kormányozható léghajóval: 1904-ben Párizsból Frankfurtba repült salzburgi megszakítással és egy felhőszakadás miatti kényszerleszállással a Cseh-erdőben. Négy zeneművéről tudunk, két sajátos humorú és két bensőséges-lírai táncdarabról.

Művei zongorára:

Gedanken Walzer. Engelmann 1889

Lebensmüde Walzer. Wetzler 1889

Ein Marsch mehr! Engelmann 1889

Tritsch-Tratsch Polka. Engelmann 1889

Gisa Széchényi, azaz Gisella Haas von Teichen bárónő (1890–1945) a tengerésztiszt Széchényi Gyula (1878–1956)⁵ felesége volt. Férjének több műszaki szabadalma volt a motorok fejlesztése terén. Gisa zenét írt édesapja, Philipp Haas *Abendsonne* című drámájához, amelyet 1917-ben megfilmesítettek, egy része meg is tekinthető az osztrák elektronikus filmarchívumban. A némafilm előadásain Gisa öt évvel korábban nyomtatásban megjelent melodráma-zenét játszották, így valószínűleg ő volt az első női filmzeneszerző.

Műve (zongorakivonatban):

Abendsonne – melodráma két felvonásban (részben hegedűszóólóval). Magánkiadás

Széchényi Dénes (1917–1945) a Zeneakadémián tanult zeneszerzést, kar-mesterséget és zongorát. Zenei tanulmányaival párhuzamosan öt szemeszte-

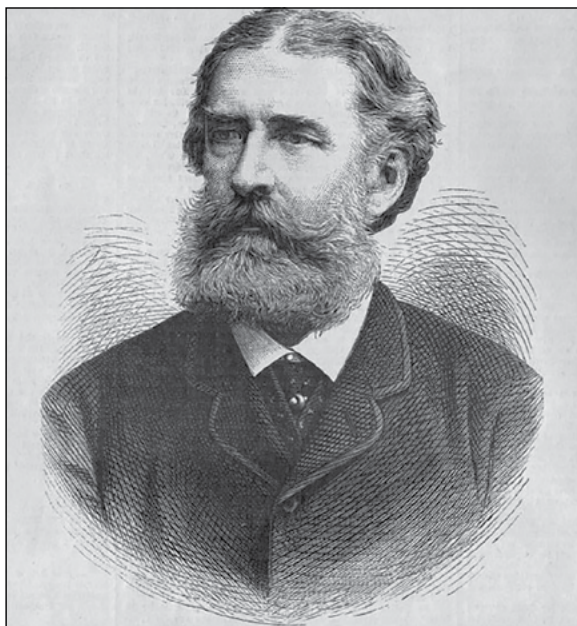
⁵ Pál unokája

ren keresztül bölcsészhallgató is volt a Pázmány Egyetemen. 23 éves korától a Magyar Királyi Operaház tagja volt korrepetitorként és karmesterként, koncertezett mint zongorista, és a Rádióban is fellépett. Felvételeit a Rádió műsorra tűzte ugyan a nyolcvanas években, de azóta nem tudunk hollétükről. 1945 tavaszán, 28 évesen, egy kidőlt fa alatt megbúvó akna vetett véget életének a budavári romeltakarításkor.

Egyetlen művéről maradt fenn híradás: *Zongoranégyesét* a szerző játszotta zongorán, Albert Ferenc, Lukács Pál és Magyar Gábor társaságában a Zeneakadémián.

Széchényi Dénesné Sallay Stefánia (1913–2002) a Zeneakadémián éneket, zongorát és zeneszerzést tanult, utóbbit Siklós Albertnél. Kodálynál népzenei hallgatott. Férjével a Zeneakadémián ismerkedett meg, egymás műveit kölcsönösen játszották, ott voltak majdnem minden opera-előadáson a kakasülön. Miután férje meghalt, többé nem lépett be az Operaházba. Kivételes zenei memóriája volt, így a zeneirodalomban impozáns tudásanyagra tett szert, amit a Rádióban hasznosított, ahol zenetörténeti előadások sorát vezette. A fordulat éve után elbocsátották, később kitelepítették; 1954-től Pest megyében népdalokat gyűjtött, majd szolfézstanításból élt. Egyetlen művéről maradt fenn híradás, egy *Zongorástrióról*, amelyet férje, Bálint Dezső és Magyar Gábor mutatott be.

A Széchényiek által komponált – jelenleg még kéziratos formában levő – művek kiadását megkezdte a marktoberdorfi Schlossberg Kiadó, eleddig zömmel Széchényi Imre és Franciska műveivel foglalkoztak.

gróf Széchényi Imre arcképe